1 Modifikovani Butov algoritam

Modifikovani Butov algoritam minimizuje broj aritmetičkih operacija prilikom množenja označenih brojeva. Modifikacija garantuje da će u najgorem slučaju biti potrebno najviše $\frac{n}{2}$ sabiranja ili oduzimanja, gde je n broj bitova u množiocu.

1.1 Implementacija pomoću Butovog kodiranog množioca

Posmatrajmo primer $-28 \cdot 111$, gde brojeve treba predstaviti binarno sa 8 cifara.

1.1.1 Zapis brojeva

Množenik se zapisuje kao broj dužine 16 bitova u potpunom komplementu.

U primeru koji posmatramo množenik je -28:

$$(-28)_{10} = -32 + 4 = (100100)_{pk}^{6} = (111111111 \ 11100100)_{pk}^{16}$$

Množilac se prvo zapisuje kao broj dužine 8 bitova u potpunom komplementu, a zatim se formira $Butov\ kodirani\ množilac$.

U primeru koji posmatramo množilac je 111:

$$(111)_{10} = 64 + 32 + 8 + 4 + 2 + 1 = (1101111)_2 = (01101111)_{pk}^8$$

1.1.2 Formiranje Butovog kodiranog množioca

Ideja je uočiti uzastopne nizove jedinica u množiocu. Početak serije jedinica treba obeležiti sa -1, a kraj serije (prvu pojavu nule) sa +1. Na svim ostalim pozicijama treba upisati nule.

U posmatranom primeru, kodirani množilac je oblika:

Ovakav zapis množioca preko -1, 0 i 1 zovemo Butov kodirani množilac.¹ Pojava <math>-1 u kodiranom množiocu znači da se radi oduzimanje (dvobitna kombinacija u originalnom množiocu je 10), a +1 da se radi sabiranje (dvobitna kombinacija u originalnom množiocu je 01).

1.1.3 Izdvajanje parova i računanje vrednosti

Ako sa

$$a_7a_6a_5a_4a_3a_2a_1a_0$$

obeležimo kodirani množilac, parove izdvajamo zdesna ulevo počevši od pozicije najmanje težine:

$$(a_1, a_0), (a_3, a_2), (a_5, a_4) i (a_7, a_6)$$

Parovi se formiraju od vrednosti -1, 0 ili +1 i ima ih ukupno 7: (-1, 0), (-1, 1), (0, -1), (0, 0), (0, +1), (+1, -1) i (+1, 0) (parovi (+1, +1) i (-1, -1) se nikada ne pojavljuju).

Za kodirani množilac u posmatranom primeru +1 0 -1 +1 0 0 0 -1 parovi su (broj $k \in [0, \frac{n}{2} - 1]$ predstavlja redni broj para):

$$\begin{array}{c|c} k & (a_{2k+1}, a_{2k}) \\ \hline 0 & (a_1, a_0) = (0, -1) \\ \hline 1 & (a_3, a_2) = (0, 0) \\ \hline 2 & (a_5, a_4) = (-1, +1) \\ \hline 3 & (a_8, a_7) = (+1, 0) \\ \hline \end{array}$$

Svakom paru sada možemo pridružiti odgovarajuću vrednost po pravilu:

$$vrednost((a_{2k+1}, a_{2k})) = 2 * a_{2k+1} + a_{2k}, \ k = 0, 1, 2, 3.$$

¹Još neki primeri:

za broj 10011001 modifikovani oblik je $-10+10-10+1-1. \label{eq:control_eq}$

za broj 00111000 modifikovani oblik je 0 + 100 - 1000.

za broj 11010110 modifikovani oblik je 0-1+1-1+10-10.

za broj 00011011 modifikovani oblik je 00 + 10 - 1 + 10 - 1.

Proverom se dobija da su moguće vrednosti -2, -1, 0, 1 i 2.

Za posmatrani primer, vrednosti parova su:

k	(a_{2k+1}, a_{2k})	$v_k = 2 \cdot a_{2k+1} + a_{2k}$
0	$(a_1, a_0) = (0, -1)$	$2 \cdot 0 + (-1) = -1$
1	$(a_3, a_2) = (0, 0)$	$2 \cdot 0 + 0 = 0$
2	$(a_5, a_4) = (-1, +1)$	$2 \cdot (-1) + (+1) = -1$
3	$(a_8, a_7) = (+1, 0)$	$2 \cdot (+1) + 0 = 2$

1.1.4 Pomeranje množenika i računanje međuproizvoda

Za svaku vrednost broja k (k=0,1,2,3) prvo treba pomeriti množenik za 2k bita ulevo, a zatim tako dobijeni binaran broj treba pomnožiti vrednošću v_k para (a_{2k+1}, a_k). Pritom važi:

- 1. Ako je vrednost para $v_k = 2$, množenje se svodi na pomeranje množenika za jednu poziciju ulevo.
- 2. Ako je vrednost para $v_k = 1$, množenik se ne menja.
- 3. Ako je vrednost para $v_k = 0$, rezultat je 0.
- 4. Ako je vrednost para $v_k = -1$, množenje se svodi na komplementiranje i dodavanje jedinice na poziciju najmanje težine.
- 5. Ako je vrednost para $v_k = -2$, množenje se svodi na pomeranje množenika za jednu poziciju ulevo, a zatim na komplementiranje tako dobijenog rezultata i dodavanje jedinice na poziciju najmanje težine. Isti rezultat će se dobiti i ako se promeni redosled radnji komplementiranja i pomeranja.

Množenik koji posmatramo u primeru je 11111111111100100.

k	v_k	množenik pomeran za $2k$ mesta ulevo	pomeren množenik pomnožen vrednošću para
0	-1	11111111 11100100	00000000 00011100
1	0	11111111 10010000	00000000 00000000
2	-1	11111110 01000000	00000001 11000000
3	2	11111001 00000000	11110010 00000000

1.1.5 Konačan proizvod

Konačan proizvod se dobija sabiranjem svih međuproizvoda. Sabiranje se izvodi po pravilima koja važe za brojeve u potpunom komplementu pa se eventualni prenosi zanemaruju.

k	v_k	množenik pomeran za $2k$ mesta ulevo	pomeren množenik pomnožen vrednošću para
0	-1	11111111 11100100	00000000 00011100
1	0	11111111 10010000	00000000 00000000
2	-1	11111110 01000000	00000001 11000000
3	2	11111001 00000000	11110010 00000000
			11110011 11011100

Proizvod je 11110011 11011100. Ostaje odrediti još njegovu dekadnu vrednost. Na pozciji najveće težine je 1 što znači da je broj negativan i da vrednost dobijamo komplementiranjem bitova i dodavanjem jedinice na poziciju najmanje težine:

$$(1111001111011100)_{pk} = -(0000110000100100)_2 = -(2^{11} + 2^{10} + 2^5 + 2^2) = -3108$$

Konačan rezultat je: -3108.

1.2 Implementacija pomoću trobitne kombinacije u množiocu

U implementaciji modifikovanog Butovog algoritma određivanje Butovog kodiranog množioca i vrednosti njegovih parova se spaja u jedan korak na osnovu trobitne kombinacije u množiocu.

Upotreba trobitne kombinacije podrazumeva postupak sličan osnovnom Butovom algoritmu. U tabeli je dat pregled svih trobitnih kombinacija bitova mnozioca i njima odgovarajući Butovi parovi i njihove vrednosti. Ako sa M označimo množenik, poslednja kolona tabele sadrži opis akcije koja se vrši za datu trobitnu kombinaciju: na sadržaj registra A dodaje se vrednost $v_k \cdot M$.

Bitovi množioca	Butov par	Vrednost para	Akcija
2k+1, 2k, 2k-1	a_{2k+1}, a_{2k}	v_k	$v_k \cdot M$
000	0,0	0	$0 \cdot M$
001	0, +1	+1	$+1 \cdot M$
010	+1, -1	+1	$+1 \cdot M$
011	+1,0	+2	$+2 \cdot M$
100	-1,0	-2	$-2 \cdot M$
101	-1, +1	-1	$-1 \cdot M$
110	0, -1	-1	$-1 \cdot M$
111	0,0	0	$0 \cdot M$

Primetiti da komplementarnim trobitnim kombinacijama odgovaraju komplementarne akcije (npr. kombinaciji 001 odgovara akcija $+1 \cdot M$, dok komplementarnoj kombinaciji 110 odgovara komplementarna akcija $-1 \cdot M$).

Prilikom zapisivanja množenika i množioca broj bitova za zapis treba da bude paran i oba broja treba predstaviti jednakom brojem bitova.

Pritom, treba voditi računa da odabrana dužina zapisa omogućuje korektno pomeranje za jedno mesto ulevo zapisa množenika (prilikom množenja sa 2 ili -2), što podrazumeva da znak množenika ostane nepromenjen nakon pomeranja.

Za implementaciju algoritma potrebni su registri M, A, P odgovarajuće dužine n, jednobitni registar P_{-1} i jedan brojač. U M se upisuje množenik, u P množilac, dok su registri A i P_{-1} inicijalizovani nulom. Algoritam ima n/2 koraka, pa se brojač inicijalizuje na n/2.

U svakom koraku se na osnovu trobitne kombinacije $P_1P_0P_{-1}$ množioca određuje koja se akcija vrši, nakon čega se radi aritmetičko pomeranje za dva mesta udesno sadržaja registara A, P i P_{-1} koji se posmatraju kao jedna reč. Pritom se brojač smanjuje za 1. Postupak se završava kada brojač dostigne 0. Rezultat na kraju očitavamo iz registara A i P.

Posmatrajmo primer $-28 \cdot 111$.

Množenik
$$M$$
 je -28:
$$M = (-28)_{10} = -32 + 4 = (100100)_{pk}^{6}$$

Množilac
$$P$$
 je 111:
$$P = (111)_{10} = 64 + 32 + 8 + 4 + 2 + 1 = (01101111)_{pk}^8$$

Minimalna dužina za zapis oba broja je 8 i ona omogućuje korektno pomeranje zapisa množenika ulevo za jedno mesto $\Rightarrow M = (11100100)_{pk}^8$

Kodirani množilac je oblika: $+1 \ 0 \ -1 \ +1 \ 0 \ 0 \ -1$.

Butovi parovi su, redom: (0,-1), (0,0), (-1,+1) i (+1,0), a njihove vrednosti v_k , redom: -1, 0, -1 i +2.

k	(a_{2k+1}, a_{2k})	$v_k = 2 \cdot a_{2k+1} + a_{2k}$
0	(0, -1)	$2 \cdot 0 + (-1) = -1$
1	(0,0)	$2 \cdot 0 + 0 = 0$
2	(-1, +1)	$2 \cdot (-1) + (+1) = -1$
3	(+1,0)	$2 \cdot (+1) + 0 = 2$

Postupak je dat u sledećoj tabeli:

brojac	A	P	P_{-1}	
4	00000000	011011 <u>11</u>	0	inicijalizacija
	00011100			$P_1P_0P_{-1}=110\Rightarrow$ Butov par je $(0,-1)$ pa je akcija $A=A+(-1)\cdot M$
3	00000111	000110 <u>11</u>	<u>1</u>	APP_{-1} pomeramo udesno za dva mesta
				$P_1P_0P_{-1} = 111 \Rightarrow \text{Butov par je } (0,0) \text{ pa nema akcije } (A = A + 0 \cdot M)$
2	00000001	$110001\underline{10}$	<u>1</u>	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)
	00011101			$P_1P_0P_{-1} = 101 \Rightarrow$ Butov par je $(-1, +1)$ pa je akcija $A = A + (-1) \cdot M$
1	00000111	011100 <u>01</u>	<u>1</u>	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)
	11001111			$P_1P_0P_{-1} = 011 \Rightarrow \text{Butov par je } (+1,0) \text{ pa je akcija } A = A + (+2) \cdot M$
0	11110011	11011100	0	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)

U postupku se koriste sledeći proizvodi $v_k \cdot M$:

 $(-1) \cdot M = (00011100)_2$

 $(+2) \cdot M = (11001000)_2$

rezultat je:

 $AP = (1111\ 0011\ 1101\ 1100)_{pk}^{16} = -3108$ (na osnovu ranijeg računa)

1.3 Zadaci za vežbu

1. Izračunati $-6 \cdot 118$ koristeći modifikovani Butov algoritam sa kodiranim množiocem. Brojeve predstaviti sa 8 bitova i rezultat prevesti u dekadni brojevni sistem.

$$-6 = -8 + 2 = (1010)_{pk} = (11111111111111111010)_{pk}^{16}$$

množilac:

$$118 = (1110110)_2 = (01110110)_{pk}^8$$

Butov kodirani množilac:

k	par	v_k	množenik << 2k	(množenik $<< 2k) \cdot v_k$
0	(-1,0)	-2	11111111111111010	komplement: 0000000000000110
				pomeranje ulevo: 0000000000001100
1	(+1,0)	2	11111111111101000	pomeranje ulevo: 11111111111010000
2	(0,-1)	-1	11111111110100000	komplement: 000000001100000
3	(+1,0)	2	11111111010000000	pomeranje ulevo: 11111110100000000
				l

konačan zbir: 11111101001111100

konačan rezultat:

$$(11111110100111100)_{pk} = -(0000001011000100)_2 = -(2^9 + 2^7 + 2^6 + 2^2) = -708$$

2. Izračunati $13 \cdot (-6)$ koristeći modifikovani Butov algoritam sa trobitnom kombinacijom množioca. Brojeve predstaviti minimalnim mogućim brojem bitova i rezultat prevesti u dekadni brojevni sistem.

množenik:
$$M=(13)_{10}=(01101)_{pk}^5$$

množilac: $P=(-6)_{10}=-8+2=(1010)_{pk}^4$

Minimalna dužina za zapis oba broja je 6 i ona omogućuje korektno pomeranje zapisa množenika ulevo za jedno mesto pa imamo:

$$M = (001101)_{pk}^{6}, P = (111010)_{pk}^{6}$$

Kodirani množilac je oblika: $0\ 0\ -1\ +1\ -1\ 0$. Butovi parovi i njihove vrednosti su, redom:

$$\begin{array}{c|ccc} k & (a_{2k+1}, a_{2k}) & v_k = 2 \cdot a_{2k+1} + a_{2k} \\ \hline 0 & (-1, 0) & -2 \\ \hline 1 & (-1, +1) & -1 \\ \hline 2 & (0, 0) & 0 \\ \hline \end{array}$$

Postupak je dat u sledećoj tabeli:

brojac	A	P	P_{-1}	
3	000000	1110 <u>10</u>	0	inicijalizacija
	100110			$P_1P_0P_{-1} = 100 \Rightarrow$ Butov par je $(-1,0)$ pa je akcija $A = A + (-2) \cdot M$
2	111001	$1011\underline{10}$	<u>1</u>	APP_{-1} pomeramo udesno za dva mesta
	101100			$P_1P_0P_{-1} = 101 \Rightarrow \text{Butov par je } (-1, +1) \text{ pa je akcija } (A = A + (-1) \cdot M)$
1	111011	$0010\underline{11}$	<u>1</u>	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)
				$P_1P_0P_{-1} = 111 \Rightarrow \text{Butov par je } (0,0) \text{ pa nema akcije } (A = A + 0 \cdot M)$
0	111110	110010	1	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)

U postupku se koriste sledeći proizvodi $v_k \cdot M$:

$$(+2) \cdot M = 011010$$

$$(-2) \cdot M = 100110$$

$$(-1) \cdot M = 110011$$

rezultat je:

$$AP = (111110 \ 110010)_{pk}^{12} = (10110010)_{pk}^{8} = -2^{7} + 2^{5} + 2^{4} + 2^{1} = -78$$

3. Izračunati $27 \cdot 18$ koristeći modifikovani Butov algoritam sa trobitnom kombinacijom množioca. Brojeve predstaviti minimalnim mogućim brojem bitova i rezultat prevesti u dekadni brojevni sistem.

množenik:
$$M = (27)_{10} = (011011)_{pk}^6$$

množilac: $P = (18)_{10} = (010010)_{pk}^6$

Oba broja se mogu zapisati u potpunom komplementu sa 6 cifara. Kako se pomeranje ulevo za jedno mesto zapisa množenika ne može isvesti korektno u dužini 6 zbog promene znaka (110110), brojeve ćemo zapisati sa 8 cifara:

$$M = (00011011)_{pk}^{8}, P = (00010010)_{pk}^{8}$$

Kodirani množilac je oblika: 0 0 +1 -1 0 +1 -1 0.

Butovi parovi i njihove vrednosti su, redom:

k	(a_{2k+1}, a_{2k})	$v_k = 2 \cdot a_{2k+1} + a_{2k}$
0	(-1,0)	-2
1	(0, +1)	1
2	(+1, -1)	1
3	(0,0)	0

Postupak je dat u sledećoj tabeli:

brojac	A	P	P_{-1}	
4	00000000	000100 <u>10</u>	0	inicijalizacija
	11001010			$P_1P_0P_{-1} = 100 \Rightarrow$ Butov par je $(-1,0)$ pa je akcija $A = A + (-2) \cdot M$
3	11110010	100001 <u>00</u>	<u>1</u>	APP_{-1} pomeramo udesno za dva mesta
	00001101			$P_1P_0P_{-1} = 001 \Rightarrow$ Butov par je $(0, +1)$ pa je akcija $A = A + 1 \cdot M$
2	00000011	$011000\underline{01}$	<u>0</u>	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)
	00011110			$P_1P_0P_{-1} = 010 \Rightarrow$ Butov par je $(+1, -1)$ pa je akcija $A = A + 1 \cdot M$
1	00000111	100110 <u>00</u>	<u>0</u>	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)
				$P_1P_0P_{-1} = 000 \Rightarrow$ Butov par je $(0,0)$ pa nema akcije $(A = A + 0 \cdot M)$
0	00000001	11100110	0	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)

U postupku se koriste sledeći proizvodi $v_k \cdot M$:

$$(+2) \cdot M = 00110110$$

$$(-2) \cdot M = 11001010$$

 $rezultat\ je:$

$$AP = (0000\ 0001\ 1110\ 0110)_{pk}^{16} = 2^8 + 2^7 + 2^6 + 2^5 + 2^2 + 2^1 = 486$$

4. Izračunati $91 \cdot (-101)$ koristeći modifikovani Butov algoritam na oba načina: sa kodiranim množiocem i sa trobitnom kombinacijom množioca. Brojeve predstaviti minimalnim mogućim brojem bitova i rezultat prevesti u dekadni brojevni sistem.

I način: pomoću kodiranog množioca

množenik: 91 =
$$(01011011)_{pk}^8$$
 = $(00000000\ 01011011)_{pk}^{16}$ množilac: -101 = $-128+16+8+2+1$ = $(10011011)_{pk}^8$

Butov kodirani množilac:

k	par	v_k	množenik << 2k	$ $ (množenik $<< 2k) \cdot v_k$
0	(0,-1)	-1	0000000001011011	11111111110100101
1	(-1,+1)	-1	0000000101101100	1111111010010100
2	(+1,0)	+2	0000010110110000	0000101101100000
3	(-1,0)	-2	0001011011000000	0010110110000000
				1101001010000000
				1101110000011001

konačan rezultat:

$$(1101110000011001)_{pk} = -(0010001111100111)_2 = -(2^{13} + 2^9 + 2^8 + 2^7 + 2^6 + 2^5 + 2^2 + 2^1 + 2^0) = -9191$$

II način: pomoću trobitne kombinacije množioca

Kako je zapis množenika $M=(91)_{10}=(01011011)_{pk}^8$, ukoliko bude potrebe za pomeranjem zapisa za jedno mesto ulevo, doći će do promene znaka, pa je potrebna dužina 10: $M=(0001011011)_{pk}^{10},\ P=(-101)_{10}=(1110011011)_{pk}^{10}$

brojac	A	Р	P_{-1}	
5	0000000000	11100110 <u>11</u>	0	inicijalizacija
	1110100101			$P_1P_0P_{-1} = 110 \Rightarrow \text{Butov par je } (0,-1), \text{ akcija je } A = A + (-1) \cdot M$
4	1111101001	$01111001\underline{10}$	<u>1</u>	APP_{-1} pomeramo udesno za dva mesta
	1110001110			$P_1P_0P_{-1} = 101 \Rightarrow \text{Butov par je } (-1, +1), \text{ akcija je } A = A + (-1) \cdot M$
3	1111100011	$10011110\underline{01}$	<u>1</u>	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)
	0010011001			$P_1P_0P_{-1} = 011 \Rightarrow \text{Butov par je } (+1,0), \text{ akcija je } A = A + 2 \cdot M$
2	0000100110	01100111 <u>10</u>	0	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)
	1101110000			$P_1P_0P_{-1} = 100 \Rightarrow \text{Butov par je } (-1,0), \text{ akcija je } A = A + (-2) \cdot M$
1	1111011100	$00011001\underline{11}$	<u>1</u>	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)
				$P_1P_0P_{-1} = 111 \Rightarrow \text{Butov par je } (0,0)$ i nema akcije
0	11111110111	0000011001	1	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)

U postupku se koriste sledeći proizvodi $v_k \cdot M$:

- $(-1) \cdot M = 1110100101$
- $(+2) \cdot M = 0010110110$
- $(-2) \cdot M = 1101001010$

rezultat je: $AP = (1111\ 1101\ 1100\ 0001\ 1001)_{pk}^{20} = -9191$

5. Izračunati $(-51) \cdot (-102)$ koristeći modifikovani Butov algoritam na oba načina: sa kodiranim množiocem (januar 2, 2017, grupa A) i sa trobitnom kombinacijom množioca. Brojeve predstaviti minimalnim mogućim brojem bitova i rezultat prevesti u dekadni brojevni sistem.

I način: pomoću kodiranog množioca

množenik:
$$-51 = -64 + 8 + 4 + 1 = (1001101)^7_{pk} = (11001101)^8_{pk} = (11111111\ 11001101)^{16}_{pk}$$
 množilac: $-102 = -128 + 16 + 8 + 2 = (10011010)^8_{pk}$

Butov kodirani množilac:

k	par	v_k	množenik << 2k	(množenik $<< 2k) \cdot v_k$
0	(-1,0)	-2	11111111111001101	1111111110011010
				0000000001100110
1	(-1,+1)	-1	11111111100110100	0000000011001100
2	(+1,0)	+2	1111110011010000	1111100110100000
3	(-1,0)	-2	1111001101000000	1110011010000000
				0001100110000000
				0001010001010010

konačan rezultat:

$$(0001010001010010)_{pk} = 2^{12} + 2^{10} + 2^6 + 2^4 + 2^1 = 5202$$

II način: pomoću trobitne kombinacije množioca

Kako je zapis množenika $M=-51=(11001101)_{pk}^8$, ukoliko bude potrebe za pomeranjem zapisa za jedno mesto ulevo, znak se neće promeniti, pa je dužina 8 korektna.

$$P = (-102)_{10} = (10011010)_{pk}^{8}$$

brojac	A	P	P_{-1}	
4	00000000	100110 <u>10</u>	0	inicijalizacija
	01100110			$P_1P_0P_{-1} = 100 \Rightarrow \text{Butov par je } (-1,0), \text{ akcija je } A = A + (-2) \cdot M$
3	00011001	101001 <u>10</u>	<u>1</u>	APP_{-1} pomeramo udesno za dva mesta
	01001100			$P_1P_0P_{-1} = 101 \Rightarrow \text{Butov par je } (-1, +1), \text{ akcija je } A = A + (-1) \cdot M$
2	00010011	$001010\underline{01}$	<u>1</u>	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)
	10101101			$P_1P_0P_{-1} = 011 \Rightarrow \text{Butov par je } (+1,0), \text{ akcija je } A = A + 2 \cdot M$
1	11101011	010010 <u>10</u>	<u>0</u>	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)
	01010001			$P_1P_0P_{-1} = 100 \Rightarrow \text{Butov par je } (-1,0), \text{ akcija je } A = A + (-2) \cdot M$
0	00010100	01010010	1	APP_{-1} pomeramo udesno (2x)

U postupku se koriste sledeći proizvodi $v_k \cdot M$:

- $(+2) \cdot M = 10011010$
- $(-2) \cdot M = 01100101$
- $(-1) \cdot M = 00110011$

rezultat je: $AP = (0001\ 0100\ 0101\ 0010)_{pk}^{16} = 5202$